

НҰҒМАН МАНАЕВ

Иман - ислам.

2-ші жылдық.

Уфа: Шарқ, 1915ж.

ايمان - اسلام

باستيرۇۇچى: عاليه شا كرددورى.

اوقا، «شرق» مطبعهسى.

Г. У Ф А.

элнктро-Типографія „ВОСТОЧНАЯ ПЕЧАТЬ“

1915 года.

چىغارۇۋىچىدان:

حرمتتى مرزالار! سۇيىكتى اۆلتىمىز «قازاق» جۇرتىنىڭ بۇل كۇن
مدىنىتدا تومەن اورندا تۇرغاندىغى، كوز آلدۇرىڭزدا. بىر اېلىدك
مدىنىتى، اول اېلىدك علم-مەرفت ھم اونەر تاراتۇۋىچى ەتۇرلى مەكتەپ
-مەرسەلەرى مېن اولچەنۇۋىدە آرینە اېستەرىڭزدە. كېرەك مەكتەپ،
كېرەك مەرسە بۇلار، مىنىت تاراتۇۋىچى قۇرالداردك سىرتقى كورنىسى،
سىرتقى سۇگرەتى. اما چىن مىنىتدك، ناغز قۇرالى شېھەس-ز اول
مەكتەپ-مەرسەلەردك اچكى كورنىسى، اچكى سۇگرەتى يعنى: اوقۇۋ،
اوقىتۇۋ قۇرالدارى! بزدە مىنىت اولچەۋىنىڭ «سىرتقى كورنىسى بارد،
اچكىسى جوق؛ ياكى اچكىسى بارد، سىرتقى كورنىسى جوق» دېيىپ
تاڭداپ-تالغارلىق اېمەس، ايكەۋىدە آز-اق. سۇيتسەدە قۇراپمەس،
آلدى كورىنە باستادى. «كورنگەننىڭ آلىستىغى، كوتەرگەننىڭ اۇرلىغى
جوق» دېيىپ، اتار تاڭنان اۋمىت بار.

قولىڭزدا (اېسەب اېتىلۇۋىگە جاراسا) اوقۇۋ قۇرالدارىنان
ايكنچى جىلق «ايمان-اسلام» كىتابى، «ايمان-اسلام» دېگەن ائېنەندە
بېلىگىلى، مۇمن-مىسلمان بولۇۋ اۋچىن بىلۇۋى ھم نان-ۇۋى ەتىيىس
بولغان نارسەلەردى بىيانداغان بىر كىتابچا، قولدان كېلگەنچە جېڭل
اېتەب، تۇسىنىكتى قاب جازۇۋىغا ھم ساباق كىتابى بولغاندىقتان قىسقالق
بېن بىلىرۇۋىگە تىرىستىدى. آزدا بولسا فايداسى بولار دېيىپ، ھەر
ساباقتان بىلىرۇۋىگە ەتىيىس بولغان نارسالەردى «بىلىرۇۋ» اتى
مېن كورسەتەتەلە بارلىدى.

جاس بالالارغا باستاۋچ مەكتەپلەرىمىزدە «ايمان-اسلام» اوقىتۇۋ
تۇرالى مېنىڭ اۋز فەكرىم مەناۋايدى: ۱) «ايمان-اسلام» دى باستاۋچ

مكتىبىڭ ۱۰۷ جىلدادا (۱) اوقىتىلسن. سوندا ايمان-اسلامدى جاس بالالارغا آسقباي، ساسباي ءابدان ءتۇسنىرۇۇگە بولادى. عجانا، ءاۋچ جىلغا بولىنىپ اوقلىغان سوڭ «ايمان-اسلام» نان اوزگە ساباققارغادا- تىزدىق كىلمەيدى. (۲) ايمان-اسلامدى اوقىتۇۇدان مقصود، بالالارغا «اسلام» دىنن تانىتۇۇ، جۇرەكتەرنىدە «اسلام» دىنن سۇي-ۇۇ عشقن اورناتۇۇ، اوسى مقصوددى اورنىنا كېلتىرۇۇ ءاۋچن، معلم بالالارغا ايمان-اسلامنان بىر حىكمدى اۋىرەتكەندە اپك اۋلى طبيعتدان مثال آلب، بالالارغا سول مىثالىدى آچق اپتب ءتۇسنىرب، سوڭىنان، آلىگى حىكم مېن اپكەوون بىرگە بىر كىتب اۋىرەتۇۇ كېرەك بولادى. بۇل، ساباق بېرۇۇدەن بۇرن، بېرەتن سىباغىن قاراب، دايارلانپ كېلگەن معلمگە، اۋر جۇمس اېمەس. تېگىدە، ساباق بېرۇۇدەن، بۇرن، بېرەتن سىباغىن قاراب، اوزان بىلدىرەتن نارسەلەرن اولچەپ، سىناپ سىنقىقا ءابدان دايارلانپ كېلۇۇ معلمدىك كىتب بىر وظىفەسى. مەن، اوسىغان قارالب، قوللىڭىزداغى اپكىنچى جىلق «ايمان-اسلام» كىتابىنا قىسقاچا، اسلام دىنىنىڭ حىكمەرن غانا جازلىدى. ءتۇسنىرۇۇ ءاۋچن، طبيعتدان مىثال آلىنىپ جازلامى، اونى، معلمگە قالىدىرلىدى. ءاۋچنچى جىلق «ايمان-اسلام» دا اوسى اصولدا جازلاماق، بىرنىچى جىلقى سۇال-جوابتى بولماق. سوندىقتان، اول، كېرەكسىنۇۇچى معلمەرگە - جول باسچى اوزىندا.

نعمان مانايفى

مدرسة عالیه - ۱۹۱۵ جىل - ۱۰ عقرىب، () بول، باستاۋچى مكتىبەرىمىز آزرگە ۱۰۷ جىلق بولسنى دىگەن جوباغا-قاراب.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اسلام دینى

آدام بالالارى، دنيادا تۇرغاندا نيچە تۇرلى استەرقلادى؛ ازگى استەرقلادى. مثلاً: برەۋىنە - برەۋى جار دەم اپتەدى. قولغا بېرە - دى. برەۋى اۇرسا، كوئل سۇراى بارادى. اېگەردە برەۋ اولسە دەأ قلادى، آزا بېرەدى. مال اولسە قزىلدايدى. برەۋ بۇلنچىل - تە بولماسا آچار چىلقتا قالسا اول ادامغا جلۇۇ بېرەدى. براق، آدام بالالارى، ھەر قىتىمدا مۇنداي جاقسى عملداردى قىلىپ تۇرمايدى؛ جاۋز عملداردى دا قىلىپ بېرەدى. مثلاً: برەۋون - برەۋى آلددايدى. آلداب مالن آلايدى. بولماسا آلداب باسن قىيىندىقا سالادى. بولماسا آلد او مېن تۇزاققا تۇسۇر ب اولتيرەدى. برەۋى - برەۋىنىڭ مالن اۇرلايدى. كۇچى جېتت، قولينان كېلسە تالابدا - آلايدى. تارتىدا آلايدى. مەنە اوسىنداى نيچە تۇرلى جاۋز عملداردى آدام بالالارى اۇيالماى - آق استەى بېرە - دى. براق آدام بالالارىنا، مۇنداي جاۋز عملدار تېتى فايدا بېرمەيدى. نە بۇل دنيادا، نە اول دنيادا بۇل عملدارينان ايگىلك كورمەيدى. اېكى دنيادا جاني قىنالب عذاب چىگەدى. دنياداغى عذابى مناۋ: عبىر آدام اوتيرك آيتۇچى بولسا، جۇرت اول ادامنىڭ چن سوزينەدە نانبا - ايدى. «مناۋ عبىر اوتيركچى جاۋز آدام اېدى» دېب اوتيركچىنىڭ چن سوزى زايا كېتەتىنى اوسىندايدان. برەۋ اۇرى بولادى اېكەن اول

ادامغادا جۇرت سېنبەيدى: « بۇل ۋىر اۇرى آدام اېىى » دېب. آل، اېنىدى مال اۇرلاغانن بلسە اول آدامدى اۇستاب جزاء بېرەدى. مالن تولەتەدى. ءاوزن اۇستاب آباقتىغا (?) جابادى. يابولماسا نيچە جلمدار اۇستاۇغا آيداب جبەرەدى. تۇۇغان - اوسكەن جبەرىنەن، آغايىن - تۇۇ - مالارىنان، آتا - آنالارىنان، خاتىن - بالالارىنان آيرىلادى. آل - گىبەى جاۇزدىق قىلغاندىقتان اېرىك اوزىندە بولماى جلاى - جلاى، آمالسىزدان اۇستاۇغا كېتەدى.

آخىرتدەگى عذابى: اللەتعالى، دنىادا جاۇزدىق قىلغان آدامداردى مېنىڭ « استەمەشكەر! » دېگەن نارسەلەرمىدى استەشكەر؛ نيچە ء تۇرلى جاۇز، بۇزقتىقتاردى تارتىباى - آق قىلشكدار؛ بى گناھ آدامداردى نالتىشكدار! اېنىدى، سول كۇندەردەگى استەگەن جاۇز عملدارشكنىڭ بېينەتن، منە بۇگۇن تارتىشكدار! » دېب، عذاب قىلادى. بىز دەرگە مونان سول بىلنەدى: آدام بالالارى دنىادا جاقسى عملداردى قىلسا اول آدام دنىادا اېل اچىندە قىرلى، حرمتى جاقسى آدام بولاتىنى؛ آخىرتدە دە، اېسركەۇچى اللەنىڭ رضالىغىنا دۇۇچار بولب، دنىاداغى استەگەن استە - رىنىڭ ايگىلىگن كورەتىنى. اېنىدى ۋىر آدام دنىادا جاۇز عملداردى قىلسا، اول آدام دنىادا اېل - جۇرت اچىندە، آخىرتدە اللەتعالىنىڭ آلد - ندا اۇيالب، جارق كۇن كورمەى نيچە نۇرلى عذابتار چېگب، دنيا - داغى استەگەن جاۇز عملدارىنىڭ تاۇ قاناتىن تارتاتىدىغى.

اېنىدى اويىلاب قاراساق جاۇز عمل قىل عذاب كورۇدى ۋىر آدامدا جاقسى كورمەيدى. كېرەك بۇل دنىادا بولسىن، كېرەك اول دنىادا بولسىن. بىراق، جاقسى عملدار قانداى عملدار اېكەندىگن؛ بولماسا جاۇز عملدارنىڭ قانداى عملدار اېكەندىگن آدام بالالارى اوز دىگىنەن غانا بلە - آلمايدى. « مناۇ قىلغان عملم دۇرس عمل » دېب قىلغان عملنىڭ بۇرس، جاۇز عمل بولب چىغۇۋى مەكەن.

«سۈننەتتەن، ئادام بالالارينا، ازگى عملداردى اۇيرەتەن» بىر جۈل باسچى كېرەك. باسچى سىز ئادام بالالارى تۇۇرا جۈلدىن آداسىباي جۇرە - آلمايىدى. آل اپنىدى اوسى ئادام بالالارنىڭ تۇۇرا جۈلدىن آداسىباي جۇرۇۋىنە چىن جۈل باسچى بولغان جالغز - آق «اسلام» دىنى. اسلام دىنى ئادام بالالارينا جاقسى عملداردى تەمام آيرىب، آچىب آيتادى. تۇۇرا جۈلدى كورسەتەدى. جامان عملداردى قلۇدان تىيادى هم جاقسى عملدار قانداي بولادى؛ جاۋز عملدار قانداي بولادى: بۇلار دىدا آيرىب - آچىب، آنقتاب آيتادى. سونڭ اۋچىن ئادام بالا - لارى كېرەك دىيادا بولسىن، كېرەك آخىرتە بولسىن، جانىم راحت كورسىن دېسە؛ دىيادا اپل اچىندە ئادامدار آراسىندا آبرويلى، آيبىرلى بولب؛ آخىرتە اللەتعالىنىڭ رضالېغىنا دۇۋچار بولايىن دېسە اول ئادام «اسلام» دىنىنە كرۇگە كېرەك. «اسلام» دىنى قانداي استەردى قلوغە بۇ بوسا سونى قلىب، قانداي استەردى قلۇدان تىسا سول استى قلۇدان تىيلىب جۇرۇگە كېرەك. اۋىتكە نى «اسلام» دىنىنىڭ بۇيرىقتارى آدا - مغا فايدالى نارسەلەر، آل تىغان نارسەلەرى آدامدارغا ضررلى نار - سەلەر. جانا «اسلام» دىنىنىڭ اۋىرەتكەن بۇيرىقتارى، تىغان تىيىمدارى ھر آدامنىڭ كۇچى جېتىرلك دەى جېتىك، كورسەتكەن جولى تۇۇرالق، تۇزكتك.

اللەغا شكر، بزدەردىڭ آكە - چېچەلەرىمىز «مىسلمان - مۇمىن» بولب، اوزدە رىمزدە اسلام دىنىندە تۇۇبىز. اپنىدى دىيادا اسلام دىنىنىڭ بۇيرىغى بوينچا عمل قىلىق، آدامدار آراسىندا آبرويلى، آيبىرلى بولب، آخىرتە تاگرمىڭ آلىندا آق عىزىدى، سۇيىكتى قۇلى بولارەز. اللەتعالىنىڭ رضالېغىنا دۇۋچار بولب، جاقسى عمل قلىغان قۇلدارىنا بېرەتن سىلېغىنان بزدەردە قۇر قالماسىز.

(۱) **بىلدىرۈۋ:** ئادام بالالارى نېاكەن دىنگە محتاج؟ ئادام بالالار ينىڭ كوزدەگەن نىسانالارينا جېتىكزەتن دىن، قايسى دىن؟

مسلماندار

جېر جۇزىندە «مسامان - مۇمن» بولغان آدمدار كوپ: بۇل
 آدمدار بار ليغيداء بىر جېردە اوترغان چىق. جېردىڭ قاي جاغىندا
 بار: كون چىغىستادا؛ كۇن باتىستادا، قىبلە جاقتادا «مسامان - مۇمن» بولغان
 آدمدار كوپ اوتىرادى. جانا «مسامان - مۇمن» بولغان آدمدار بار -
 ليغى بىر تۇقىمىندا اېمەس؛ باسقا - باسقا تۇقىمىنان.

باسقا - باسقا تۇقىمىنان بولغاندىقتان، سويلەيتىن تىلدە ريدە بىر ائل
 اېمەس؛ اآر قايىسىنىڭ تىلدەرى اآر باسقا.

«مسامان - مۇمن» بولغان آدمداردىڭ اآتا - بابالارى، تۇقىمدارى
 بىر بولماي باسقا - باسقا بولسا، جانا سويلەسكەن تىلدە ريدە بىر يىنەن
 ايتتى باسقا بولسا، بار ليغيداء بىر - بىر يىنە قارىنىس، بىر - بىر يىنە تۇۇغان
 اېسىب اېتىلەدى. سوندىقتان اېكى تۇۇغان بىر - بىر يىنە قانداي بولسا
 بۇتنى «مسامان - مۇمن» بولغان آدمداردا بىر - بىر يىنە سول اېكى
 تۇۇغانداي بولۇغا تىيىس. «مسامان - مۇمن» بولغان آدمدار بىر -
 بىر يىنە تىپتى ضرر قىلۇغا چارامايدى. اۇيتكەنى «اسلام» دىنى ضرر
 قىلۇۋدان اسا قاتتى تىيىدى. سونىڭ اۇچىن «اسلام» دىننى قۇلدانۇ -
 چىلاردا ضرر قىلۇۋدا، ضرر كورۇۋدە بولمايدى.

«اسلام» دىنى اوزىڭ اۇچىن سۇيگەن نارسەنى، اوزىڭنەن اوز -
 گەلەر گەدە سۇيۇۋگە؛ اوزىڭ اۇچىن چاراتباغان؛ چېك كورگان نارسەنى،
 اوزىڭنەن - اوزىڭلەر اۇچىندا چېك كورۇۋگە بۇ يىرادى. اېنىدى ھىچ
 بىر آدم، اوزىنە ضرر كورۇۋدى جاقسى كورمەيدى. ضرر كورسە
 اوغان قايغىرادى. اوزى اۇچىن ضرر كورگەندى جاقسى كورمەسە،
 قايتا اوغان قايغىرسا، اوزىنەن اوزىڭگە مسلماندار دىڭدا ضرر كورۇۋن
 جاقسى كورمەي، اوغاندا قايغىرۇۋغا تىيىس. اسلام دىننى قۇلدانۇ -

ۋچىلاردىڭ ضرر قىلماۋلارىدا، ضرر كورمەۋلەرىدە اوسىدان كېلەدى. «اسلام» دىنى «مسلمان-مؤمن» بولغان ادامدارغا، ۋر وقتدا ۋر-بىرىنە جار دەم اېتىپ، كومەكتەسب تۇرۇۋغا بۇ يىرادى جانا بىرلىك قىلىپ، بىرەۋىنىڭ باسنىنا ۋر ۋاس تۇسسە كېڭەسب، بارلىغى بىر يىگىب، اۋىغارىسب ۋاس قىلۇۋغا بۇ يىرادى. بىرىنىڭ ايتقانينا ۋر بىرى كۈنبەى: آلا-اۋز، آلتى-باقان بولۇدان قاتتى تىيادى. سونىڭ ۋر اۋچىن «مسلمان-مؤمن» بولغان ادامدار ۋر وقتدا ۋر-بىرىنە جار دەم قىلىپ، كومەكتەسب تۇرۇۋغا؛ آلا-اۋز بولماى بىرلىك قىلىپ باس قوسب ۋر ۋاستى كېڭەس بىن استەۋگە؛ اوسەك ايتىپ اېكى ادامنىڭ آراسىن اچىپ-اى جابۇغا ۋر تىيىس. «اسلام» دىنى اوسەك ايتۇۋ دان آساقاتتى تىيادى. جاساغانم اۋق كىلامندا ايتا-ى: «اوسەك ايتۇۋ، ادام اېتن جېۋ اېكە-ۋىدە بىر دەى» دېپ. اىندى، ادام اېتن جېۋدى جاقسى كورمەگەن ادام، اوسەك ايتۇۋدى دا جاقسى كورمەسكە كېرەك.

«اسلام» دىنى «مسلمان-مؤمن» بولغان ادامدارغا اېنىڭ اۋلى اوقۇۋغا بۇ يىرادى. اۋىتكەنى: اېكى دنىيانىڭ راحتى دا اوقۇۋمېن تاپىلادى. آخرت راحتىنىڭ اوقۇۋمېن تاپىلا تىنى: آخرتدە راحت كورۇۋ، الله تەالىنىڭ رضالىغىنا دۇۋچار بولۇمېن بولادى. اېنىدى الله تەالىنىڭ رضالىغى «ايمان-اسلام» دى ۋر ابدان ۋر بىلىپ، سونىڭ بويىنچا عمل اېتۇۋمېن تاپىلادى. «ايمان-اسلام» دى ۋر بىلۇۋ؛ اۋچىن قرآن ھم حدىث شرىفتەردى ائىقتاب بىلۇۋگە ۋر تىيىس. قرآن مېن حدىث شرىفتى ائىقتاب ۋر بىلۇۋ ۋر اۋچىن اۋل اوقۇۋ اۋىرەنۇۋ ۋر تىيىس. سوندىقتان مسلماندار، آخرت راحتىن كورۇۋ ۋر اۋچىن اېنىڭ اۋلى مېن اوقۇۋ ۋر تىيىس!

دنيا راحتىنىڭ اوقۇۋمېن تاپىلا تىنى: اوقىغان، اۋىرەنگەن ادام، باسقا اوقىماغان اۋىرەنمەگەن ادامدار دان بىلىكتى بولادى. بىلىگى مېن باسقالاردىڭ بىلمەگەندەرن بىلەدى؛ كورمەگەندەرن كورەدى: استەى

— آلمانلارنى استەيدى. سوندىقتان بىلكتى آدمنان ھېچ ۋە بىر آدم
اوزا — آلمانى. آدم بالالارىنىڭ آصلى، تېگى ۋە بىر بولسا، اوقىغان
آدمدارنىڭ اوقىغان آدمدارن آرتق بولۇۋىنىڭ، درجەلى بولۇۋىنىڭ
فايداسىدا اوسى!

جاساغان — ايەم ۋە بىزنىڭ پىغمبىرىمىز محمد صالى اللہ عليه وسلم گە
جبرائىل فرشتە آرقىلى «اسلام» دىنن اپنىرگەن. جانا: «مېنىڭ ساغان
اپنىرگەن «اسلام» دىنن سېن باسقا آدمدارغا اۇيرەت!» دېيىپ
پىغمبىرىمىزغا بۇيرق قىلغان. اللەنىڭ بۇيرۇۋى مېن پىغمبىرىمىز «اسلام»
دىنن اوزگە آدمدارغا اۇيرەتە باستاغان. اوسى «اسلام» دىنن اۇ—
يرەنەن، قۇلدانۇۋچى آدمداردى «مسلمان—مۇمن» دېيىپ آيتىلادى.
«مسلمان—مۇمن» بولۇۋ اۇچن: (۱) اللەتعالىغا؛ (۲) فرشتەلارنىنە؛
(۳) كىتابدارنىنە؛ (۴) پىغمبىرلارنىنە؛ (۵) آخىرت كۈنىنە؛ (۶) تىقىرگە
(۷) اواگەننەن سوڭ تىرىلۇگە نانۇۋ كېرەك بولادى (۱). اپگەردە
اوسىلارنىڭ بارلىغىنا، بولماساقاي برەۋىنە نانباسا اول وقتدا «مسلمان—
مۇمن» بولمايدى.

(۲) **بىلىرۋو:** بىزنىڭ پىغمبىرىمىز محمد صالى اللہ عليه وسلم گە «اسلام»
دىنن كىم اپنىرگەن؟ «مسلمان—مۇمن» دېيىپ قايتۇۋچى آدمداردى
آيتىلادى؟ «مسلمان—مۇمن» بولۇۋ اۇچن نە نىسەلەرگە نانۇۋ كېرەك؟.

(۱) «مسلمان مۇمن بولۇۋ اۇچن اوسى نانۇۋى ۋە تىيىس دىي كورسەتلىكەن جىتى
نارسە جىتەدى — دەى ۋە سوزدى معلم مرزا اوزدان چىقارماسن!

ۋاھ آيىدا چىم نالغىنا رىتلاپ نالغىنىم نىز بىر نىمەن (۱) نالغىنا
نالىغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا
نالىغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا
نالىغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا ۋاھ نالغىنا

الله تعالى غا نانوو

الله تعالى جالغز؛ بر نارسەگەدە دلگەر اپمەس. ھېچ كەنەن تۇۇ
مادى. ھېچ برەو ديدە تۇۇدر مادى. اوغان ھېچ، ەبر نارسەدە اوقسا.
يدى (۲) الله تعالى آۋلدە جوق نارسەنى بار قلب جار اتادى؛ بار نارسەنى
جوق قلادى. سوندقتاق الله تعالى نىڭ ھېچ ەبر تېڭى جوق. قانداى
اۋلىق بولسادا الله تعالى دا تاپىلادى. آل كىمچىلەتەر تاپا مايدى.
اۋيتكەنى الله تعالى آر ەبر كىمچىلەتەر دەن تازا.

(۳) **ەبلدىر وو** : الله تعالى جالغز - با؟ - محتاج - با؟ - آكە - چىچەسى
بالا - چاغاسى بار ما؟ - تىڭى - بار ما؟ - اوقساسى بار ما؟

فرشتەلەرگە نانوو

فرشتەلەر الله تعالى نىڭ جار اتقان قدرلى قولدارى. براق اولار،
بزدەر سىياقتى كوزگە كورىنب، اچب - چىب جور مەيدى؛ ؟ الله تعالى غا
قولچىلىق قلب تۇرادى. الله تعالى نىڭ آر ەبر بۇيرغانن استىب، آر ەبر
تىغانىنان تىيىل تۇرادى. سوندقتان اولار ەبر الله تعالى غا گناھلى
بولمايدى. فرشتەلەردىڭ ايكى اتاقتىلارى: (۱) جبرائىل، (۲) مىكائىل،
(۳) اسرافىل، (۴) عزرائىل اتىدى فرشتەلەر.

(۴) **۶ بىلدىر** **۷** فرشتەلەردى كىم جار اتىدى؟ - اولاي بولسا (الله تعالى جار اتسا) فرشتەلەر الله تعالى نىڭ نالەرى؟ - قانداي قۇلدارى؟ - فرشتەلەر الله تعالى نىڭ بۇيرىغىنا قارسىلىق اېتمە؟ - فرشتەلەردىڭ اېڭى آتا-قتىلارى - قايسىلارى - ؟

(۳) **كتابدارغا نانوو**

آدام بالالارىنىڭ ايكى دنيادادا آداسپاي، آزباي جـۇرۇلەرى ءاۋچىن «اسلام» دىنى مېنەن عمل اېتۇۇلەرى كىرەك دېيىپ، جوغارىدا آيتىپ اېدىك. سول «اسلام» دىنى نىڭ بارلىق بۇيرىقتارن، بارلىق تىيىمدارن پىيغىمبارلار^(۱) كىتاب قىلىپ جازا كېلىگان. ايندى الله تعالى نىڭ آدام بالالارىنا دىن مەم كور كەم مەنەزدەردى اۇيرەتۇۇ ءاۋچىن، پىيغىمبارلار آرقىلى جىبەرگەن، سول كىتابلارنى بارلىخىدا اراس. الله تعالى نىڭ آدام بالالارىنا دىن مەم كور كەم مەنەزدەردى اۇيرەتۇۇ ءاۋچىن جىبەرگەن چىن كىتابلارنىڭ اچىندە اېڭى اۋلىكەندىرى (تور ت كىتاب: ۱) تور ات، (۲) زبور، (۳) انجىل، (۴) قرآن شريف. (تور ت كىتاب: ۱) تور ات، (۲) زبور، (۳) انجىل، (۴) قرآن شريف، الله تعالى نىڭ موسى پىيغىمبارغا اېندىرگان چىن كىتابى. (۲) زبور، الله تعالى نىڭ داود پىيغىمبارغا اېندىرگان چىن كىتابى. (۳) انجىل، الله تعالى نىڭ عيسى پىيغىمبارغا اېندىرگان چىن كىتابى. (۴) قرآن شريف، الله تعالى نىڭ، بىزدىڭ پىيغىمبارىمىز محمد صلى الله عليه وسلم گە اېندىرگان چىن كىتابى.

() پىيغىمبارلار، دىگەن سوزدى بالالار جاترقاغانداي بولسا، معلم مرزا، پىيغىمبارلار تورالى ايكىنچى ساباقتا اوقىرمىز دىيىپ، بول چىردە اولاردىڭ سىنمىدى جاقسى آدامدار ايكەندىگىن غانا آيتىپ اوتتۇرى جىتەدى. بودان سوڭ پىيغىمبارلار تورالى اوقىغاندا اوسى ايكى ساباقتى بىر - بىرىنە بايلاستىرىلار.

قرآن شریف اپندارلارمەستەن بۇرن آدامدار آناو (۱) چ کتاب
بېن عمل اېتۇۇچى اېدى. اېندى قرآن شریف اپندارلار گان سوڭ مسلماندار
غا اول کتابدار مېن عمل اېتۇۇ جارامادى. جالغز - آق قرآن شریف
بېن عمل اېتۇۇ فرض بولدى.

(د) **عبلدىروو**. آدام بالالار ينادېن هم كور كەم منەزدەر اۇيرەتۇ
ءاۇچن كتابدار اپندىرۇۇچى كم؟ الله تعالى نك آدام بالالار ينادى اپندىر -
گەن كتابدار ينىك بار ليغيدا - ار اسبا؟ عبزك پيغمبرەز محمد (ص. ع.) گە
اپندىرلگەن قايسى كتاب؟ قرآن شريف دەن اوزگەسى مېن عمل اېتۇۇ
جارايمما؟

پيغمبرلارغا زانوو.

پيغمبرلار، الله تعالى نك آدام بالالار ينادىن هم كور كەم منەزدەر -
دى اۇيرەتۇۇ ءاۇچن جبەرگەن قۇلدارى هم اېلچى لەرى. يعنى: الله
تعه عبر «اېل» گە دىن اپندىرگەندە سول اېلنىڭ بىر چاقسى آدامىنە
بۇيرق قلادى: «مېنىڭ اپندىرگەن اوسى دىنمدى سېن خلققا اۇيرەت!...»
دېب. سول آدامدى پيغمبر دېب آيتىلادى. اوسىلا يچا الله تعالى نك
جبەرگەن پيغمبرلارى بار ليغيدا ار اس. پيغمبرلار ءاراسته ءاچيىن
آدامدار سىياقتى بولادى: آكە - چېچە دەن تۇۋادى؛ اچەدى، چېپىدى؛
اۇيقتايدى؛ جاراتقان جالغز ايسىنە قۇلچىلىق اېتەدى. براق گناھ قىلمە -
يدى. پيغمبرلار گناھدان تازا بولادى.

پيغمبرلار دك تۇڭغىچى آتامز «آدام، عليه السلام؛ اېك سوڭغىسى
بىزك پيغمبرەز محمد (عم) بولبتى. بۇل اېكى پيغمبردك آراسندا نېچە
بېس پيغمبرلار كېاب - كىتكەن؛ اول پيغمبرلار دك بار ليغيدا اېل - جۇرتدا -

رن تۇۇرا جولغا باستاب چن جۇرەكتەرى مېن ايمان - اسلامدى اۇ -
يرەتكەن چن پيغمبەرلار بولغان. سول پيغمبەرلار دىك ايك شو كغيسى
بىزك پيغمبەر يىمىز محمد ايه السلام. اونان سو ك هيج ابر پيغمبەر كپامەك
ايمەس.

ايسكەرتوو: آدام - محمد (عليهما السلام) آراسىنداغى پيغمبەر -
لاردى آتاب اۇيرەتۇۇ بالالاردىك ذهندەرىنە قارالار. اېگەردە بالالارغا
أور بولماغانداى بولسا، بۇلايچا اۇيرەتيلەر: قرآندا آتتارى آيتلغان
بېل - گىلى پيغمبەرلار: (۱) آدام، (۲) ادريس، (۳) نوح، (۴) هود، (۵) صالح،
(۶) ابراهيم، (۷) لوط، (۸) اسماعيل، (۹) اسحاق، (۱۰) يعقوب، (۱۱) يوسىف،
(۱۲) آيوب، (۱۳) شعيب، (۱۴) موسى، (۱۵) هارون، (۱۶) ذوالكفيل،
(۱۷) داود، (۱۸) سليمان، (۱۹) الياس، (۲۰) يونس، (۲۱) اليسع، (۲۲) زكريا،
(۲۳) يحيى، (۲۴) عيسى، (۲۵) محمد پيغمبەر.
(۱) بىلدىروو: پيغمبەرلار قانداى آدامدار؟ الله تەغەغا گناھ قلاما؟

۵) قيامت كونيىنە نانوو.

اوسى دنيا ابر زماندا آنق بتەدى؛ تاو - تاستاردان، دارييا - چالقار
سۇولاردان، جېر مېن كوكتەن، آى مېن كوننەن، ... ابر نارسەدە قا -
لمايدى. بارليغىدا بتەدى؛ اوزگەرەدى. سۇيتب بۇل دنيا ابدان
اوزگەرگەننەن كېپىن ايكنچى دنيا جاراتىلادى. اول دنياغا «قيامت»
كۇنى دىب آيتىلادى. اوسى قيامت كۇنىنىڭ بولۇۋى آنق چن. بۇل
قيامت كۇنى هيج بتپەيدى؛ ماشك گىلك دنيا بولادى. براق، قاچان
بولۇۋى جاراتۇۋچى چالغز ايدەن اوزگەگە بېل - گىلى ايمەس.

(۷) **ءبلدىر وو:** اوسى دنيا بىتب ايكنچى دنيا جار اتلماقبا؟ ايكنچى دنيا نىڭ قاچان جار اتىلاتىنى عبر آلله دان اوز گه گه بېلگىلى مە؟ قىامت كۈنى بىتە چە كىبە؟

— بىتبى رىخا بىتبى (۹) كلاس (مەھىلىد) بىتبى — ۹ — كلاس (مەھىلىد) بىتبى
(۶) تقدير گە نانو و

قدرتى كۈچتى خدایم، آر نارسە ء اۋچن ءبر سبب (۷) جا — راتقان. مثلاً: برهۇ اولەدى؛ برهۇ تريلەدى؛ برهۇ ء بلمس — زىچىكى نادان بولادى برهۇ ء بامدى بولادى. برهۇ جارلى، كېدەى بولادى؛ برهۇ باى بولادى. اوسىلاردىڭ بار ليغىدا سول سببەردەن تۇۋادى. **يعنى:** اېڭ اوڭى آدام بالاسى قاي جولغا جېتكىزەتن قۇر الدارغا جابىسسا، اللەتەدا اول بىندەسن سول جولغا جېتكىزەدى. اېگەر دە جاقسى جولغا جېتكىزەتن قۇر الدارغا جابىسە، جاقسى جولغا؛ جامان جولغا جېتكىزەتن قۇر الدارغا جابىسسا، جامان جولغا جېتكىزەدى. بر آق اللەتە جامان جولغا جېتكىزەتن قۇر الدار غاق جابىسۇچى قۇلدارىنا تېتى رضا بولمايدى.

(۸) **ءبلدىر وو:** تقدير گە قالايچا نانوۋ كېرەك؟

(۷) **اولگەننەن سوكتريلوگە نانو و**

اوسى دنيا ءابدان بىتب، قىامت كۈنى بىبولادى بىتب اېدىك. اېدى سول قىامت كۈنى بولغاندا، آدام بالالارى دال اللەتەنىڭ

(۱) مۇندا سبب دېگەنمىز — قانۇن، نظام دېگەن ء سوز، تقديردى سولاچا تو. سىندىرووگە كېرەك.

آمرى مېن عتر ياب قېرلەر يىنەن چىغار يىلادى. قېرلار يىنەن چىغارلىغان سوڭ،
 دنياداغى استەگان بارلىق عملدار يىنان سۇراۋ بولادى. بارلىق عملدار يىنان
 ەبر اللەغا بېسەب بېرەدى. آدام بالالار يىنەن دنياداغى استەگان بارلىق عملدارى
 ەبر خىدايغا پېلگىلى بولغانىقتان، جاقسى-جامان عملدار دىڭ بىرەۋىيە
 جاسىرن قالمايدى. ھم ھېچ بىرەۋىيە ئاۋچىن جازا بىرلەيدى قالمايدى.
 جاقسى عمل استەۋ چىلەرگە جاقسى جازا بېرىلەدى؛ اولاردى «اوجماخ»
 دېگەن جاقسى اورنىغا كىرگىزىلەدى. آل ايندى جامان عمل اېتتۇۋ-
 چىلەرگە جامان جازا بېرىلەدى؛ اولاردى «تامۇق» دېگەن جامان اورنىغا
 كىرگىزىلەدى. اوندا، اوزدەرىنڭ استەگان گناھلار يىنا قاراى غىناپ لىغان
 اېتىلىنەدى. آل ايندى، اېسركۇچى اينەنڭ اوزى جارلقاينىن دېسە
 گناھلى قۇلدارىنڭ گناھلارن جارلقاب، عىناپت-ان آزاد اېتەدى.
 عىناپدان قۇتقارغان سوڭ اولار دىدا «اوجماخ» قا كىرگەدى. اۋ-
 جماخقا كىرگەن آدامدار، كېرى چىغارلمايدى؛ بارلىغىدا اوجماخدا
 ماشىكى قالادى.

۹) عېلىپىر ووز اولگەننەن سوڭ عتر يىلۇۋ بولام؟ بۇل چىنبا؟
 آدام بالالار يىنەن استەگان عملدارى سۇرالماي قالام؟ جاقسى جامان
 عملدارغا قانداى جزا لار؟
ايسىكەرتوو: بۇغان دەين آيتاغان نارسەلەردى بالالارغا ابدان
 اۋىرەتەبى تۇرب؛ بالالاردان كوڭل قىناقتا نارلىق ج-واب آلماي
 تۇرب الگەرى اوتلمەس.

قوريتوو

«مىسلمان-مۇمن» بولۇۋ ئاۋچىن نانۇۋى تىيىس بولغان نارسە-ئىنەن
 لەردى بىلك، يعنى: «مىسلمان-مۇمن» بولۇۋ ئاۋچىن: ۱) اللەتغەغا،

(۲) فرشتەلەرگە، (۳) كىتابدارلارغا، (۴) پيغمبەرلارغا، (۵) آخرت كۈنىگە، (۶) تەقىيىرگە، (۷) اولگەننەن سوڭ تىرىلۈۈگە. نانۇۋۇ تىيىس بولدى. بولسا بىز دەرداوسى نارسەلەرگە جوغارىداغىچا نازىق. اپنىدى، اوسى نانۇۋۇ يەزدى عرب ئاتلى مېن آيتساق بۇلايچا بولادى: «مسلمان - مؤمن» بولۇپ اۇچىن ايمان: اَمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلَأْتُكَهُ وَكُتِبَ عَلَيَّ رِسَالَةٌ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدْرِ خَيْرٌ وَشَرٌّ مِنْ اللّٰهِ تَعَالَى وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ .

(۸) **عبلدىر و و :** «مسلمان مؤمن» بولۇپ اۇچىن نانۇۋۇ تىيىس بولسا بولغان نارسەلەردى عرب ئاتلى مېن آيتقاندا قالاي بولادى؟ بولارنە دېگەن سوز دەرد؟

ازگى عملدار

«مسلمان - مؤمن» بولۇپ اۇچىن جوغارىداغىچا نانۇۋۇ دىڭ اۇستىنە ازگى عملدار قاۋۇعتىيىس. ازگى عملدار جۇدا كوپ. سولايدا، بول جېردە سول ازگى عملدار دىڭ اېڭ اۇلىلار يىنان عبر آزن آيتايىق: اول عملدار (مناۋ: ۱) نماز، (۲) اورازا، (۳) زكاة، (۴) حج، هم باسقالار.

(۱) نماز

الله تەھ آدم بالالارن جار اتدى. جار اتقان سوڭ كورۇۋۇگە كوز بېردى؛ اېستوۋۇگە قولاق بېردى: جورۇۋۇگە آياق بېردى؛ قارن آچقا. ندا عاجب جېوگە نېچە تورلى آستار بېردى؛ چولداگەندە (سوۋسا - غاندا) اچە تن سوۋۇ بېردى. مېنە، بول نارسەلەردىڭ بارچاسىندا بىز - دەردگە الله تەھالى بېردى. اېگەندە الله تەھ بېرمەسە بىزدەردە كورۇۋۇگە

كوز بولارما - اېدى. بولماس اېدى. خدای ساقئاسن سوقر بولار اېدىك. بىرنار سەنىدە كورە - آلماس اېدىك. اېگەر دە اللہ تعالیٰ بزدەرگە اېستۇۇگە قولاق بېرمەسە بىز بىر نارسەدە اېسىتە آلارما - اېدىك. جوق اېسىتە آلماس اېدىك. خدای ساقئاسن ساڭراۇ بولار اېدىك. اېگەر دە اللہ تعالیٰ بزدەرگە جۇرۇۇگە آياق بېرمەسە، اول وقتدا بزدەر جۇرە آلارما - اېدىك جۇرە آلماس اېدىك، تىرى مۇگەدەك بولب اوتىرار اېدىك. اېگەر دە اللہ تعالیٰ بزدەرگە نېچە ەتۇرلى آستاردى بېرمەسە بىز - دەر قارنىمىز آچقاندا قايتەر اېدىك! جۇرەگىمىز ءاۇزىاب اولەر اېدىك. اېگەر دە اللہ تعالیٰ بزدەرگە سۇۇ ساغاندا اچەتن سۇۇدى بېرمەسە بىز - دەر قايتەر اېدىك؟ چولدەب، تاڭدايىمىز كېۇب اولەر اېدىك. آل اېندى اللہ تعالیٰ بزدەرگە اوسى نارسەلەردىك بار ليغندا - ولى مېن بېردى. كورۇۇگە كوزىمىز؛ اېسىتۇۇگە قۇلاغىمىز بار. جۇرۇۇگە آياغىمىز، اچب - جېۇگە تاماغىمىز بار. ايسر كە وچى خدایدىك بزدەرگە اوسىنداي جاقسىلىق قلغاندىغى ءۇچن بزدەردە اللہ تعالیٰ غاچن جۇرەگىمىز بېن «نماز» اوقىمىز. سونىڭ ءاۇچن چن جۇرەگى مېن اللہ تعالیٰ نىڭ رضالىغى ءۇچن مسلمان - مۇمن بولغان كسىلەرگە ماڭدايىمىزدى جېرگە تىگىزب سچەگە كېتتې، «نماز» اوقۇيىمىز - ەندەت.

(۲۱) **ءبلدىر و و:** جوغارىداغىچا نانۇۇدىڭ اۇستىنە تاغى نەنارسە - لەر. قلوۇ ەتتىس «مسلمان - مۇمن» بولۇۇ ءاۇچن؟ اولازگى عملدار قال - ندىلار؟ اللہ تعالیٰ بزدەرگە قانداي جاقسىلىقتار قلغان؟ جاساغاننىڭ سانسىز جار دەمىنە قارسى «مسلمان - مۇمن» بولغان ادامدار نە قلوۇۇ - غاۋندەتكەر؟

۱۳ -
۲ اورازا

بالالار، سز دەر بىلە سز دەر مە، جاراتقان ايەمنىڭ آدام بالالارىنا بېرگەن نەمت دارىن. مىثلا: كېڭ دىنيانىڭ اۇستىدە، اپر كىمىز اوزىمىزدە جۇرەمىز، اوينايىمىز، كۈلەمىز، اوقىمىز، قايدا بار ساقتا بىز دەرگە اپر كىمىز. جېردىڭ اۇستىدەگى نارسەلەردەن فايدالانامىز:

آت مەنەمىز، سويىب اپتىن جېيىمىز. بىيە بولسا ساۋامىز؛ ساۋب قىمىزىن اچەمىز، باسقا مالدار دىدا اوسىلايچا فايدالانامىز. جېرگە اپگن اپگەمىز، اپگىب اودان فايدالانامىز. عچوب بولسا چابامىز: سۇۇ بولسا اچەمىز. . . . مەنە، بۇلار بار ليغىدا الله تعالىنىڭ بىز دەرگە بېرگەن اۈز لەمەيتىن. تۇتاس، تاۋسلامايتىن سانسىز كوپ نەمتدەرى. اوسى نەمتداردىن بىز دەر عآر وقت فايدالانامىز. اويلاپ قاراساق، آدام بالالارى، جاراتقان ايەلەر - ينىڭ نەمتدارىن ساناب بىتىرە - آلماستىق كوپ. مەنە، «دېم» آلۇۋىمىزدى غانا قاراڭىز، دېم آلماي تۇرا - آلامىزبا؟ بۇلدا عتاڭرىنىڭ بىز دەرگە بېرگەن نەمتى اېمەسبە؟

آقىلى جوق، تۇۇرا جولدىن آداسقان كېيى عېرى بىچارالار، عتاڭرى سىنىڭ بېرگەن اوسىنداي كوپ نەمتدەرىنىڭ قىدرىن بامەي، اپر سىلىك قىلب، گناھاغا باتادى، آدامدار قاسنىدادا، تاڭدا تاڭرىسى آلدىندا، اۋياتقا قالادى. آل اپنىدى، آقىلى ع بۇتن، دېنى ساۋازگى آدامدار: «اي خدايم!» بىز دەرگە بېرگەن سانسىز نەمتنىڭ اېگىلىگن كورسەت» دېب، جاراتۇچى خدايىنا جالىنىب - جالبارادى. قۇلدىق قلادى. سونىڭ عاۋچىن «مسامان - مۇمن» بولغان آدامدار، جل اون - ايكى آيدىڭ بىرەۈندە (رمضان آيندا) اوتىرك آيتباي، اۇرلىق اېتبهى، تاڭ آتب كۇن باتۇۇغا چىپىن تاماق اچبەي، خداي رضىاليغى عاۋچىن قۇلدىق

قلادى. اورازا اۇستايدى. «مسلمان - مۇمن» بولغان آدمىلارغا
اوسىلايچا اورازا اۇستاۋ، مەندەت؛ مويندارىنا بورچ.

(۱۲) **ءبلدىر و و:** اورازا اۇستاۋ دېپ قانداي عملغا آيتىلادى؟
«مسلمان - مۇمن» بولغان آدمىلارغا اورازا اۇستاۋ نېلەكتىن فرض؟.

۱۴

(۳) **زكات.**

آدام بالالارنىڭ بارلىغىدا بىر دەرىجىدە كېيىم - كىيىملىرى باي،
بايدىڭ مالى كۆپ؛ ۋە ئۇيى ھەم كىيگەن كىيىملىرى چاقسى؛ سۇۋۇققا تو -
گىبايدى؛ استىققا كۆيمەيدى؛ جاني قىنالب جۇمس قىلمايدى؛ اجەتن -
جېيىتن تاماقتارىدا عتاتىدى بولادى.

كېيىملىرى - كېيىملىرى بولادى. چارلى - كېيىملىرى بولدىڭ
مالى جوق، بولسا دا آز. ۋە ئۇيى ھەم كىيگەن كىيىملىرى جىرتىق - جىرتىق بولادى.
قىس بولسا سۇۋۇق كىيىم، جېل اۋۇلەب، توگىب، قالتىراب اوتىرا -
آلمايدى. قالتىراب توگىغان سوڭ بالالار چىداي - آلماي چىۋۇلاب
جلايدى؛ جانا اجەر تاماقتارىدا بولمايدى، بولسا دا توپمايدى. مەنە،
اوسىنداي چارلى - كېيىملىرى آدمىلارغا جاردەم اېتۇۋ بايلارغا مەندەت ھەم
بورچ بولادى. سونىڭ ۋەجىن «مسلمان - مۇمن» بولۇۋ ۋەجىن اوسىنداي
چارلى كېيىملىرى آدمىلارغا جاردەم اېتۇۋدى ھەم مالىنىن «مال» بېرۇۋدى
اللەتە بورچ قىلغان. اوسىلايچا مالىنىن «مال» بېرۇۋدى «زكات» دېپ
آيتىلادى.

(۱۳) **ءبلدىر و و:** چارلى - كېيىملىرى لەرگە چار دەم اېتۇۋ كىملىرىگە
مەندەت؟.

جلاسادا اونىڭ فايداسى بولمايدى بىرەوگە بىرەوۇ جار دەمەدە اېتە - آلاما -
 ىدى . اول كۇندە تۇۇغان - تۇۇسقانىنان قاچادى ؛ آكە - چېچەسىنەن ھەم
 قاتن ، بالا - چاغا سىنان قاچادى . اۇيتكەنى ھەركەم ءاوز باسلى مېن آلك بولادى .
 (۶) **ءىبلدىر و و :** تامۇق قانداى اوزن ؟ اوزدا قازاى آدامدار
 كىرگىز لىمەك ؟ تامۇقتاغى عىدا بىتاردان ء بىر اللە تىعەدان باسقا ھېچ بىرەوۇ
 جاۇز آدامداردى قۇتقارا - آلاما ؟ .

پىغمبەر

اللە تىعالى نىڭ اېنىدەرگەن « اسلام » دىنن بىزدەرگە اۇيرەتۈۋىچى
 قدرلى پىغمبىر مۇزىد كى آتى « محمد » اېدى . آكەسىنىڭ آتى عبد اللە بولب ،
 آتادان جالغز ايدى . عبد اللە عبد المطلب بالاسى ، اول ھاشىم بالاسى ،
 اول عبد مناف بالاسى . چېچەسىنىڭ آتى « آمنە » بولب ، جان جۇرەگى
 بولغان بالاسى محمد آلتى جاسقا كېلگەندە ساناۋلى دېمى ءىبتتى .

پىغمبىر مۇز كىچكە نتاى كۇنىنەن - آق آقلىدى بالا بولغان . اوتىرىك
 آيتباغان ، ھېچ بىرەوگە تىمەگەن ، آيتقان سوزىنەن تانباغان ، بىرەوۇ بىر
 نارسەنى تاپسىرسا اوغان تىپتى خىانت قىلمايتىن بولغان . سوندىقتان محمد
 عليه السلام غا اېلى « سېنىمدى بالا » (محمد الامىن) دېپ ، آت قويغان ،
 اېكەن .

پىغمبىر مۇز كىچكە نتاى بالا كۇنىنەن - آق كىسى جى - وق اۇلاق
 جېرگە بارب ، جاراتقان جالغز ايسىنە قۇلچىلىق قلاتن بولغان . او -

ايسكەرتوو : پىغمبىر مۇزىد كى آت - بابالارن بالالارغا جاتدان اويرەتلىسن . بىراق
 ايكى - ءاۋچ آتاسىنان جوغارغىلارن قاراب اويرەنسىدە جىتەدى . آتى - جونى قولاغىدە ،
 قالدىن دىپ قانا جازلدى .

سېلايچا الله تعالىغا قۇلاچىلىق قىلىپ جۇرگەن كۇنىدە ەبرا كۇنى الله تعالى
جېرائىل فرشتە آرقىلى پېغمبىر مۇزغا پېغمبىر لىك جېھىر بىتى . اول وقتدا
پېغمبىر مۇز عدال قىرغى جاسىنا كېلىگەن . پېغمبىر لىق كېلىگەن
سوك جىير ما ءاۋچ جىل تۇرب (۰ + ۲۳ = ۱۳) - آلپس ءاۋچ جاسىندا
وفات بولدى .

۱۷) **ەبلىدېر و و :** پېغمبىر مۇز دىك آتى كىم ؟ آتا - بابالارىنىڭ آتتارى
كىم ؟ پېغمبىر مۇز بالا كۇنىدە قانداى مەنەزدى اېدى ؟ جۇرت پېغمبىر مۇز
غانە دېب آت قويب اېدى ؟ نېچە جاسىندا پېغمبىر لىق كېلىدى ؟ نېچە
جاسىندا وفات بولدى ؟

كۆر كەم مەنەزدەر

«مسلمان - مۇمن» بولۇۇ ءاۋچن جوغارىداغى آيتلغاندار دىك اۋ -
ستىنە كۆر كەم مەنەزدى بولۇۇ داعتېيىس . كۆر كەم مەنەزدەر جۇدا كۆب
بولسادا بۇل اورىندا سول كۆر كەم مەنەزدەر دىك ەبرا قاتارن غانا اۋيرە
نەيك . اول كۆر كەم مەنەزدەر سناۋ : ۱) الله تعالى نى اۋلىلاۋ ، ۲) الله
تعالىغا توكل قىلۇۇ ، ۳) اۋۋادەدە تورۇۇ ، ۴) صېرلى بولۇۇ ، ۵) جو -
مارت بولۇۇ ، ۶) تازا بۇلۇۇ ، ۷) اۋياتتى بولۇۇ ، ۸) چن عسوزدى
بولۇۇ ، ھم باسقۇلار .

۱) الله تعالى نى اۋلىلاۋ

بىز دەردى ھم بىز دەردەن باسقا بارلىق آدمىلاردى جوقىتان بازە
قىلۇۇچى ھم اولارغا نېچە ءتۇرلى نەمىتدار بېرۇۇچى الله تعالى اېكەندىگىن

بلەسز دەر . آدامداردان باسقا بارلىق جاندىكتەردى : مالداردى ، آڭداردى ، بارلىغىدا بار قلوۋچى ، سول اللەتعالى . جاندا اولاردى چاراتقاننان كېيىن اولارغا نېچە ەتۇرلى نەمتلەر بېرۇۋچى ، اولارغا دا كوز قۇلاق بېرۇۋچى ، كېيى بىر ەۋلەرىنە جۇرۇۋگە آياق ، كېيى بىر ەۋلەرىنە سەۋۇدا جۇزە تىن قانات ، كېيى بىر ەۋلەرىنە آسپاندا اۇچاتىن قابات بېرۇۋچى دە ەم جېردى ، كوكتى ، كۇندى ، آيدى ، جۇلدىزداردى ، قىسقاشى بارلىق دىيانى چاراتۇۋچى سول اللەتعالى ؛ مۇنى داسز دەر آنقى بلەسز دەر . آل اپنىدى ، بۇل نارسەلەردى اللەتعالى دان اوزگە ەپچ بىر ەۋدە چاراتسا . آلمايدى ، چاراتۇۋغا كۇچتەرى جېتەيدى . اولاي بولسا اللەتعالى دان اۇلى ەبر نارسەدە بولمايدى . تېك باسقا نارسەلەردىك بارلىغىدا اللەتعالى نىڭ چاراتقان نارسەلەرى غانا بولدى . سوندىقتان ، جېردەگى ، كوكتەگى نارسەلەردىك بارلىغىدا چاراتقان ايلەرىنەن قورقۇپ ، ەر وقتدا ايلەرن اۇلىلاپ تۇرادى . بىز دەر گەدە اۇلى بولغان اېمىزدى اۇلىلاۋ بىورچ ، يعنى اللەتعالى نىڭ بىزدەرگە بۇيرغان نارسەلەرن قلوۋۇ ، تىغان نارسەلەرىنەن تىيلۇۋۇ موينىمىزغا فرض .

(۱۸) **ەبلىدىر و و :** آدامبالالارى نە اۇچىن ايلەرن اۇلىلاۋغا مىنەتكەر ؟ ايلەنى اۇلىلاۋ قالاچا بولماق ؟

(۲) اللەتعالىغا توكل قلوو .

اللەتعالىغا «توكل قلوو» دېگەنىمىز : ەر ەستى ەاوز قۇرالدارى مېن استەۋ . مىلا : جازۇۇ ، جازۇۇ . ەبر ەاس . مۇنىڭ اوزىنە كورە قۇرالدارى بار : جازۇۋچى ، قلم ، قاغاز ، سزاي (سىيا) . جازۇۋدى جازۇۇ ەاۋچىن اوسى قۇرالدار كېرەك ؛ مۇنىسز بولمايدى . اوسى

قۇرالداردى دايارلاغاننان سوڭ «يا آلله ءارزىڭ اوڭغارغايسن!» دېيىپ،
 جازۇۇغا كرىي-ۇۇ، اللھتھغا توكل قلب اسكھ كرىسۇۇ بولادى. نھ
 بولسادا قۇرى، اللھغا توكل قادم دېيىپ قۇرالسىز-آق استھۇگھ
 بولمايدى. مثلا: اللھغا تابىردم قوام كۇيمھس دېيىپ ج-الاڭچاق قولى
 مېن چوقتى اۇستاسا قولى حاضر كۇيھدى. بۇل اللھغا توكل قلوۇ
 بولمايدى. اپندى چوقتى اۇستاودىڭ قۇرالى چابالا (۱). چوقتى چابالا
 مېن اۇستاسا اول وقتدا قولى كۇيمھيدى.

(۱۹) **۶ بىلىر وو:** اللھتھغا توكل قالايچا بولادى؟

داغدىلاندىرۇۇ: بالالارغا بېل-گىلى بولعان نارسھلھردھن مثال آلب،
 جوغارىداغىچا چېچتىرۇۇ.

(*) **او وادھدھ تور وو**

«اۇ وادھدھ تورۇۇ» دېگھنيمىز: آيتقان عسوزن جۇتباۇ. مثلا:
 اۇيرھتھم، بېرھم، ساتام-بۇلار عېر عسوز. عېر شا كرد اوزىنىڭ سېر-
 يگىنھ «مېن سېنىڭ ساباغىڭدى اۇيرھتھرمىن» دېسھ، س-وڭىنان س-ول
 اۇيرھتھرمىن دېگھن چاغندا اۇيرھتسھ؛ ياكى عېر نارسھسنى بېرھرمىن
 دېسھ، س-وڭىنان سول بېرھرمىن دېگھن چاغندا بېرسھ؛ ياكى عېر نارسھسنى
 ساتام دېسھ، س-وڭىنان سول ساتام دېگھن چاغندا ساتسا، بۇل
 آيتقان سوزن جۇتباۇ بولادى. اپگھردھ اۇيرھتھم دېگان چاغندا اۇيرد-
 تېسھ؛ بېرھم دېگھن چاغندا بېرھسھ؛ ساتام دېگان چاغندا ساتسا، بۇل
 آيتقان عسوزن جۇتۇۇ بولادى.

پىغمبىرمىز آيتقان اپكھن «اۇ وادھسز كسى، دىنسىز كسى» دېيىپ.

() چابالا، ماسھ-تېمر چوق اوستاتىن قورالدار.

۲۰) **عبلد يروو:** اۇۋادەدە تۇرۇۋ قالاي بولادى؟ اۇۋادەدە تۇرماۋدىڭ فايدا، ضررى؟ داغدىلاندىرۇۋ: چارۇۋا جاي سوزدەردەن مثال آلب، بالالارغا چېچتيرۇۋ.

۲۲) **صبرلى بولوو:**

صبرلى بولۇۋ دېگەن نىمە؟ باسقا تۇسكەن ھەر بىر قىيىنچىلىققا چدامدى بولۇۋ. مثلاً، ساباق اوقۇۋ. ساباق اوقۇۋ اپداۋر قىيىن جۇمس. آلغان ساباقتى بلە-آلماي اوترسا، اول تاغيدا قىيىنراق بولادى. بۇل كۇندە ساباق اوقۇۋ قىيىن بولسا دا ھەر كۇندەردە فايداسى تىيەر دېب، بۇ كۇنگى قىيىنچىلىققا چىداپ ساباق اوقۇۋ، «صبرلى بولۇۋ» بولادى. تاغيدا بىر مثال آلايىق، پچەن چابۇۋ، پچەن چاپقان كسى چارچايدى. كۇنگە پىسەدى، استىققا كۇيەدى، چولەيدى، قىيىنچىلىقى. آل اپنىدى پچەندى چاپپاين دېسە، قىيىنچىلىق مالدارىنا چېيىتن تاماق چوق بولغان سوڭ آمالسىزدان بۇل كۇنگى قىيىنچىلىققا چىداپ پچەن چابىدى. بۇدا «صبرلى بولۇۋ» بولادى. بۇرنىغىلار آيتقان اپكەن «صبردىڭ تۇبى سارى-آلتىن، سارغايغان چېتەر ھۇراتقا، آسققان قالار اۇياتقا» دېب.

۲۱) **عبلد يروو:** صبر اېتۇۋ قالاي بولادى؟ فايدا ضررى؟ داغدىلاندىرۇو: بالالارنىڭ تۇسكەنلىكى چىكىل نارسەلەر يەنەن مثال آلب، فايدا ھم ضررلارنى كورسەتۇۋ.

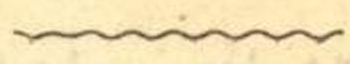
بۇ كۇنگى قىيىنچىلىققا چىداپ ساباق اوقۇۋ، «صبرلى بولۇۋ» بولادى. تاغيدا بىر مثال آلايىق، پچەن چابۇۋ، پچەن چاپقان كسى چارچايدى. كۇنگە پىسەدى، استىققا كۇيەدى، چولەيدى، قىيىنچىلىقى. آل اپنىدى پچەندى چاپپاين دېسە، قىيىنچىلىق مالدارىنا چېيىتن تاماق چوق بولغان سوڭ آمالسىزدان بۇل كۇنگى قىيىنچىلىققا چىداپ پچەن چابىدى. بۇدا «صبرلى بولۇۋ» بولادى. بۇرنىغىلار آيتقان اپكەن «صبردىڭ تۇبى سارى-آلتىن، سارغايغان چېتەر ھۇراتقا، آسققان قالار اۇياتقا» دېب.

(۵) جو مارت بولوو (۱)

جو مارت بولوۇ دېگەن نىمە: محتاج-دارغا چار دەم اپتۇۇ. مثلاً: جېتىم چارلىلار. جېتىم چن محتاجدىڭ ەبرى: كىيەر كىيىمى جوق. كىيىمگە محتاج. ەاچب- جېر تاماغى جوق، تاماققا محتاج، تۇرار ە اۋى جوق، اۋىگە محتاج.

سوندىقتان، قىستا قانتى بوران بولغاندا سۇۇقغا توڭىپ، قالچدا- ب، دالادا اۋل آراسىدا جۇرسە، جېتىم جۇرەدى. جازدا استىققا كۇيب، كۇنگە عىسب، كۇنسىرەب جۇرسە جېتىم جۇرەدى. ەاچب- جېر تاماغى بولماي، آچ، قاتب- سېنىب ە بىر ەتلم اوتبەككە زار بولب جۇرسە، جېتىم جۇرەدى. اوسىنداى جېتىمدەرگە چار دەم اپتۇۇ يعنى: قالچىداپ توڭىپ كېل- گەندە باۋىرىڭغا باسب، كىيىم بېرىپ جلىتۇۇ، آچ، جالاشاچ ە بىر ەتلم اوتبەككە زار بولب كېل- گەندە تاماقتاندىرىپ، تويدىرۇۇ، جو مارتىق بولادى. چارلىدا چن محتاجدىڭ ەبرى: مالى جوققا اېسەب، آن بولادى. كۇنن كورۇۇ ە اۋچن بورچقا بېلچەسىنەن باتادى. بالالارن اوقىتا- آلمايدى. سوندىقتان بالالارى اوقى- آلماي قالب، قاغاز جازۇۇ، كىتاب اوقۇۇ، ە آن سالب قرآن اوقۇۇغا قۇمار بولب جۇرسەدە آمالسىزدان تېلە- ىرىپ جورەدى. اوسىنداى چارلى ادامدارغا چار دەم اپتۇۇ، بالالارن اوقىتۇۇ، تاماغن تويدىرۇۇ، بورىچن كېچۇۇ، جو مارتىق بولادى. ە بلىدىروو: جو مارتىق قالاي بولادى؟ مۇنڭ قانداى فايداسى بار؟

(۱) جو مارتىقتى بالالارغا مثالى مېن توسىندىرگەن سوڭ، فايدا- ضررن كوزدەرىنە كورسەتكەندەى حكايلار سويلەنسە، اوتە جاقسى بولادى، بالالاردىڭ كوڭلىدەرىندە تىق اورنايدى. سوندىقتان مونداي اورنلاردا معلم مرزىلاردىڭ ايسكەرۋولەرى ماقول.

(۲) بلىدىروو: اۋىنى بولوۇ قالاي؟ اۋىنى بولوۇ دېگەن نىمە؟

(۱۷) تازا بولۇو

«تازا بولۇو» دېگەن نىمەز: ناستىقتان، الاستىقتان، آمان بولۇو، مىتلا: كىيىمە، اوتىراتىن اورىندا، ءاچىب-جېپىتىن تاماقتا، آس قۇياتىن ادستتا تازالىق ءتېيىس. قۇنتى بارلارغا قولدان كېلەتتىن، كۇچ جېتتەيتىن آۇر جۇس اپمەس.

كىيىم تازالىغى: كىيىمدى كرلەسە، سابىنداب جۇۇۇ الاس جېرگە اوتىرماۇ، قايدا بولسا سوندا آياق آستىنا تاستاماۇ مېن تابىلادى. اوتىراتىن اورىننىڭ تازالىغى: اپڭ آۇلى ءاۇيدىڭ آينالاسىن قىسى دان تازا ساقتاۇ، ءاۇيدىڭ ارگەسىنە اوتىرماۇ، كىيىز ءاۇى بولسا ءالسىن-آلى جۇرت جاڭكارىت تۇرۇۇ، ءاۇيدىڭ اچىنە سۇۇ، آيران، اركت، قىزىم باسقا نارسەلەردى توكبەۇ؛ بورسىغان، ساسىغان نارسەلەردە اۇيدەن آۇلاق قۇۇ مېن، تابىلادى. ءاچىب-جېپىتىن تاماقتىڭ تازالىغى: آستىڭ تۇرغان اديسى تازا بولۇۇ، آستى اۇستاب-توتۇۇ دان ءاچىب جېۇدەن بۇرن قولدى تازالاب جۇۇۇ، آسقا چاڭ ھم قىقم سېكىلدى نارسەلەردى تۇسرمەۇ مېن، تابىلادى. آس قۇياتىن ادستىڭ تازالىغى: ادستى ءالسىن - آلى اسسى، تازا سۇۇ مېن جۇۇۇب، كرسىز تازا اورامالدار مېن، سۇرتىب تۇرۇۇ مېن، تابىلادى. بۇرنغىلار آيتقان اپكەن: «آۇرۇۇ آستان، داۇ قارىنداستان» دېپ،

(۲۳) عېلىدىر و و: تازالىق قالاچا بولادى؟ - فايدا-ضررى؟

تازالىق قالاچا بولادى؟ فايدا-ضررى؟ تازالىق قالاچا بولادى؟ فايدا-ضررى؟ تازالىق قالاچا بولادى؟ فايدا-ضررى؟

(۷) اويياتتى بولۇو.

« اويياتتى بولۇو » دېگەن نىمەز : جاۋزدىق قىلۇۇدان ساققانۇۇ. مىثلا :
 اۇرلاۇ، ءبۇلدىرۇۇ. اۇرلاۇدۇڭ جاۋزدىق بولاتىنى : ءبرشا كىرد، ءاوزىنىڭ
 ءبر سېرىگىنىڭ اوقۇۇ كىتابىن اۇرلاپ آلسا، بۇل شا كىرد آلىگى كىتابىن
 جوغالتىپ، از دەپ آزاب چىگەدى. مۇنىڭ قانچاما آزاب چىگىپ جور-
 گەنن اۇرى شا كىرد بىلسە دە آيتباغان سوڭ اوقۇۇ كىتابىن تابا- آلمىدى.
 اپنىدى بۇل شا كىرد باي بالاسى بولسا، آلىگى قىيىندىغى اولجا بولپ، جا-
 كادان چىغىدىن كىتاب ساتىپ آلادى. اپگەردە جارلى كېسەيدىڭ بالاسى
 بولسا، اونىڭ ءآبدان تاقىر چاققا اوتىرغان ! بوغان تىپتى قىيىن بولادى.
 منە، بۇل جاۋزدىق قىلۇۇ، آلىگىدەى آرسىزدىقتان تۇۋادى. ءبۇلدىرۇۇ-
 دۇڭ جاۋزدىق بولاتىنى : مىثلا : ءبر شا كىرد ءاوزىنىڭ ءبر سېرىگىنىڭ
 اوقۇۇ كىتابىن، ساباغىن قاراين دېپ آلسا، سوڭىنان سول كىتابتى، ءاوز
 كىتابىم اپمەس قولى دېپ، جىرتسا ياكى جازىپ، سۆز بۇلدىرسە بۇدا
 جاۋزدىق قىلۇۇ بولادى. جاۋزدىق قىلۇۇدۇڭ اپكى جاققادا ضررى بار :
 جاۋزدىق قىلۇۇچىغا ضرر : اول شا كىردكە اپكىنچىلەى برەۋدە اوقۇۇ
 كىتابىن بېرمەيدى؛ بۇلدىرىپ تاستايسىن دېپ. باسقا نارسەلەرن بېرۇۇ-
 گە دە تارتىنمادى. سېرىگىنە ضررى : اونىڭ اوقۇۇ كىتابى بۇلىنەدى جو-
 غالادى. سونىڭ ءاۋچىن اول كۇيىنەدى. جانا، بېى گناە برەۋدى نالتقا-
 ندىغى ءاۋچىن قىيامت كۇنىدە اللەسى جاۋزدىق قىلۇۇچىلاردۇڭ سىزاسىن
 بېرەدى. بۇرنىغىلار آيتقان اپكەن : « مالم جانم ساداغاسى، جانم آرم
 ساداغاسى » دېپ.

(۲۴) ءبۇلدىرۇو : اويياتتى بولۇۇقالاى؟ اويياتسىزدىقنىڭ ضررى؟

جیناغى:

بېت		بېت	
۱۹	۴- زكات	۴	۱- اسلام دىنى
۲۰	۱۵- ح-ج	۷	۲- مسلماندار
۲۰	۱۶- اۇجماخ		۳- نانۇۋۇى عتييس بولغان
۲۱	۱۷- تامۇق	۹	نارسەلەر
۲۲	۱۸- پىغمبەر	۱۰	۴- اللہ تەئالىغا نانۇۋۇ
۲۳	۱۹- كور كەم منەزدەر	۱۰	۵- فرشتەلەرگە نانۇۋۇ
۲۳	اللہ تەئالىنى اۇلىلاۇ	۱۱	۶- كىتابدارغا نانۇۋۇ
۲۴	۲۰- اللہ تەئالىغا توكل قلا-ۇۇ	۱۲	۷- پىغمبەرلارغا نانۇۋۇ
۲۵	۲۱- اۇۋادەدە تۇرۇۇ	۱۳	۸- قىامت كۇنىنە نانۇۋۇ
۲۶	۲۲- صبرلى بولۇۇ	۱۴	۹- تقديرگە نانۇۋۇ
۲۷	۲۳- جومارت بولۇۇ		۱۰- اول-گەننەن سولك تریلاۇ-
۲۸	۲۴- تازا بولۇۇ	۱۴	ۇگە نانۇۋۇ
۲۹	۲۵- اۇياتتى بولۇۇ	۱۵	۱۱- قۇرىتۇۇ
۳۰	۲۶- چن عسوزدى بولۇۇ	۱۶	۱۲- ازگى عملدار (نماز)
		۱۸	۱۳- اورازا

ایمان - اسلام

ساتیلادی عالیہ شاکر ددہرندہ، قازاق باسقارماسندا، آتاقستی
کتاپچیلہردہ چغاروؤچینک، توب اوزندہ.
اوننان آرتق آلدیروؤچیلارغا، سومینا ۳۰% تین کمیتلہدی.

چغاروؤچینک توب آدرپسی:

г. Красный - ярь Аст. губ. село марфино въ лавку
Якубова Нугману Манаеву.

چغاروؤچینک وقتچа آدرپسی:

г. Уфа, медресе „Галия“ Н. Манаеву.

بھاسی ۱۸ تین پوچتامپن ۲۰ تیین

ھېچ جہردہ بول بھادان آرتق ساتلمایدی.